فصلنامه روانشناسی و علوم رفتاری ایران، شماره ۴۷، پاییز ۱۴۰۵
Iranian Journal of Psychology and Behavioral Sciences, (47), 2026

بررسی رابطه بین فرسودگی شغلی و رفتار معلم با دلزدگی تحصیلی و اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان دوره‌ی دوم متوسطه شهرستان فسا

Investigating the relationship between job burnout and teacher's behavior with academic boredom and academic enthusiasm of second year high school students in Fasa city

خیزران تیموری*
کارشناسی ارشد روان شناسی عمومی دانشگاه ازاد اسلامی واحد فسا.

Kheyzaran Teymuri
Master of Arts in General Psychology, Islamic Azad University, Fasa Branch.
Email: Teimory.1400@gmail.com

چکیده

هدف از انجام این تحقیق بررسی رابطه بین فرسودگی شغلی و رفتار معلم با دلزدگی تحصیلی و اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان دوره‌ی دوم متوسطه شهرستان فسا بوده است. تحقیق حاضر پژوهشی بنیادی و توصیفی از نوع همبستگی بوده است. جامعه آماری در این تحقیق تمام دانش‌آموزان و معلمان دوره‌ی دوم متوسطه شهرستان فسا بود. تعداد دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهرستان فسا ۲۹۰۲ نفر بود که طبق جدول مورگان و جرسی (۱۹۷۰) تعداد نمونه آماری برای توزیع پرسشنامه میان نمونه ۳۳۹ نفر محاسبه شد که با توجه به نوع روش آماری ۱۲۰ نفر بعنوان حجم نمونه تعیین شد. ابزار گردآوری اطلاعات در این تحقیق، پرسشنامه‌های پرسشنامه فرسودگی شغلی ماسلاچ (۱۹۸۵)، پرسشنامه عملکرد (رفتار) معلم هیزلی و کمپ لر (۲۰۰۰)، پرسشنامه مقیاس دلزدگی تحصیلی پکران و همکاران (۲۰۰۲ و ۲۰۰۵) و پرسشنامه اشتیاق تحصیلی فردریکز، بلومنفیلد، پاریس (۲۰۰۴) بود. پس از تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق توسط نرم افزار SPSS نگارش ۲۶ یافته‌ها نشان داد میان فرسودگی شغلی معلم با دلزدگی تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معنادار و مستقیمی با ضریب همبستگی ۰/۱۸۰ وجود داشت و میان فرسودگی شغلی معلم با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معنادار و معکوسی با ضریب همبستگی ۰/۱۲۵- وجود داشت. همچنین یافته نشان داد میان رفتار معلم با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معنادار و مستقیمی با ضریب همبستگی ۰/۱۶۹ وجود داشت و میان رفتار معلم با دلزدگی تحصیلی

Abstract

The purpose of this research was to investigate the relationship between job burnout and teacher behavior with academic boredom and academic enthusiasm of second year high school students in Fasa. The current research was a fundamental and descriptive correlational research. The statistical population in this research was all the students and teachers of the second year of high school in Fasa city. The number of second year high school students in Fasa city was 2902 people, according to the table of Morgan and Jersey (1970), the number of statistical sample for distributing the questionnaire among the sample was calculated to be 339 people. And with the coordination of the supervisor, 120 people were determined as the sample size. The tools for collecting information in this research are Maslach's job burnout questionnaire (1985), Hesley and Kempler's teacher performance questionnaire (2000), Pakran et al.'s academic boredom questionnaire (2002 and 2005) and Fredericks' academic enthusiasm questionnaire. It was Blumenfield, Paris (2004). After analyzing the research data by SPSS software, writing 26, the findings showed that there was a significant and direct relationship between teacher burnout and students' academic boredom with a correlation coefficient of 0.180, and burnout between There was a significant and inverse relationship between teacher's occupation and students' academic enthusiasm with a correlation

دانش‌آموزان نیز رابطه معنادار و مستقیمی با ضریب همبستگی ۰/۱۲۷- وجود داشت.

واژه‌های کلیدی: فرسودگی شغلی، رفتار معلم، دلزدگی تحصیلی، اشتیاق تحصیلی.

coefficient of -0.125. Also, the findings showed that there was a significant and direct relationship between the teacher's behavior and the students' academic enthusiasm with a correlation coefficient of 0.169, and there was a significant and direct relationship between the teacher's behavior and the students' academic boredom with a correlation coefficient of -0.127.

Keywords: job burnout, teacher behavior, academic boredom, academic enthusiasm.

نوع مقاله: پژوهشی **دریافت: تیر ۱۴۰۵** **پذیرش: شهریور ۱۴۰۵**

مقدمه

در دنیای امروز تنش‌ها و فشارهای روانی مختلف وجود دارد که بعضی از این تنش‌ها مختص محیط کار است. این تنش‌ها و فشارها ممکن است باعث ایجاد ناخرسندی و نارضایتی از کار فرد شود و منجر به فرسودگی شغلی گردد. استرس و فشار روانی جزء جدایی ناپذیر هر شغلی محسوب می‌شود که میزان این استرس و فشار روانی در مشاغل مختلف متفاوت می‌باشد. داشتن استرس مکرر ذهن و فکر انسان را آشفته می‌سازد و به مرور زمان باعث افزایش فرسودگی شغلی می‌شود. فرسودگی شغلی به معنای یک حالت خستگی بدنی که هیجانی و ذهنی است در نتیجه مواجهه درازمدت با یک کار طاقت فرسا ایجاد می‌شود. فرسودگی شغلی نشانگانی روانشناختی شامل خستگی عاطفی، مسخ شخصیت و کاهش کفایت شخصی می‌باشد. خستگی عاطفی همانند فشار روانی است و احساس زیر فشار قرار گرفتن و از میان رفتن منابع هیجانی به فرد دست می‌دهد. مسخ شخصیت پاسخ منفی سنگدلانه به اشخاصی است که دریافت کنندگان خدمت از سوی فرد و معمولا برداشت منفی فرد از مددجو اشاره دارد (سامانی فر، ۱۴۰۰). از اهداف بلند مدت تعلیم و تربیت، پرورش دانش‌آموزان با ذهنی باز، منعطف و توانا برای ترکیب نوین اطلاعات می‌باشد تا از دلزدگی تحصیلی جلوگیری کنند. دلزدگی از جمله هیجانات منفی غیرفعالی است که در بافت پیشرفت به وفور یافت می‌شود و می‌تواند یک مانع انگیزشی جدی برای فرآیند یادگیری دانش‌آموزان باشد. هر چند این هیجان توجه تجربی و نظری اندکی را تاکنون به خود جلب کرده است. با توجه به عوامل موقعیتی، بیشتر توصیف‌ها از موقعیت‌هایی که دلزدگی را به وجود می‌آورند بر جذاب نبودن تکلیف یا محیط تمرکز دارند.

رفتار معلم به عنوان یک عامل محیطی مهم برای پیش‌بینی هیجانات در نظر گرفته می‌شود و معلمان بزرگسالانی هستند که به طور مستقیم بر دلزدگی دانش‌آموزان اثر می‌گذارند. معلمان و همسالان پیام‌های مستقیمی می‌فرستند که می‌توانند ارزش‌های تحصیلی را منتقل سازند. همچنین برخی پیام‌ها نیز به طور مستقیم از طریق رفتارشان بیان می‌شود.اگر تدریس، محیط یادگیری و تکالیف به نحوی شکل داده شوند که نیازهای دانش‌آموزان را برآورده سازند هیجان‌های مرتبط را به وجود می‌آورند و ایجاد یادگیری در چنین محیط‌هایی به لحاظ ذهنی ارزشمندتر است و دیگر اینکه اشتیاق خود معلم در پرداختن به مطالب درسی ممکن است پذیرش ارزش‌های تحصیلی دانش‌آموزان را تسهیل سازد(میهمی، ۱۴۰۲).امروزه در سیستم‌های آموزشی، افراد زیادی مشغول به کاراند و فعالیت‌های آنها به طور مستقیم یا غیر مستقیم در تربیت دانش‌آموزان موثر است اما در این میان، نقش معلمان برجسته‌تر است چناچه که بیشتر اوقات را دانش‌آموزان زیر نظر آنها سپری می‌کنند و عوامل دیگر هم فراهم آورنده زمینه برای فعالیت معلم می‌باشد از این رو بسیاری از دانش آموختگان نظام آموزشی سنتی و جدید شکل‌گیری شخصیت خود را مرهون معلمان خود می‌دانند. با این حال از جمله خطرات مهمی که در هر حرفه و شغلی خود را نمایان می‌کند پدیده‌ی فرسودگی شغلی است و حرفه‌ی معلمی مستثنی از آن نیست.با توجه به نقش مهم معلم در اجتماع، و همچنین نقش معلمان

در تعلیم و تربیت دانش‌آموزان لذا فرسودگی شغلی در میان معلمان از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. نتایج نشان داده است که میزان بالای استرس شغلی می‌تواند موجب بروز اختلالات و فرسودگی شغلی شده و افراد را در معرض ابتلا به فرسودگی شغلی قرار دهد. یکی از نگرانی های عمده مربوط به سلامت روان کارکنان هر مرکزی بروز سندرم‌های فرسودگی شغلی است که طیف وسیعی از آن‌ها مشکلاتی جدی برای کارکنان، مسئولان اجرایی، سازمان‌ها و ارباب رجوع به وجود می آورد(ریچارد[1]، ۲۰۲۲). فرسودگی شغلی با علائمی چون روان رنجورخویی و ضعف روانی در ارتباط است و این دید وجود دارد که فرسودگی شغلی می تواند عملکرد ذهنی نامناسب را ایجاد کند و مطالعات نشان داده است فرسودگی شغلی باعث کاهش بهره وری و همچنین رضایت شغلی کارکنان خواهد شد. فرسودگی شغلی شامل خستگی هیجانی، مسخ شخصیت و کاهش کفایت شخصی می‌باشد. پیامدهای جسمی، روانشناختی، اجتماعی و سازمانی زیانبار فرسودگی شغلی عبارتند از: سردرد، خستگی، الرژی، افسردگی، فشار خون، اضطراب، تضادهای خانوادگی، غیبت و حاضر نشدن در محل کار، عصبانیت، ناامیدی، دلسردی از کار، کاهش احساس مسئولیت. فرسودگی شغلی می‌تواند به صورت واگیر بین همکاران عمل نموده، با ایجاد اختلالات درون فردی و بین فردی منجر به اختلالات عملکردی و عمیق تر روانی و اجتماعی گردد(موسوی،۱۳۹۸). رفتار خوب معلمان با دانش‌آموزان خود، تاثیر بسیاری بر جلوگیری از دلزدگی تحصیلی آنها دارد. خوش رویی یکی از راه‌های نفوذ و پیشرفت و تاثیر در دانش‌آموزان است . اگر رفتار معلم با دانش آموز خوب باشد و همیشه خوش رو باشد. می‌تواند دانش‌آموزان را جذب کند. در روانشناسی لبخند، ظاهر جذاب، خوش رویی، تماس چشمی از عامل‌های تاثیر رفتار معلم بر دانش‌آموز محسوب می‌شود. اگر دانش‌آموزان احساس کنند که معلم آنها را دوست دارد، معلم بیشتر در دل دانش‌آموزان نفوذ کرده و پیشرفت دانش‌آموزان و رشد و ترقی آنان خواهد شد و از دلزدگی تحصیلی جلوگیری می‌کند. معلمان در کلاس علاوه بر مباحث درسی باید بر روی رفتارهای دانش‌آموزان نیز توجه کنند. به این دلیل که آموزش و تربیت دو بال هستند و هیچ گاه با یک بال نمی‌توان پرواز کرد. علم و اخلاق نمی‌تواند هیچ‌گاه از هم جدا باشد. برای پیشرفت دانش‌آموزان علم و اخلاق همیشه باید همراه هم باشند (سامانی فر، ۱۴۰۰).

مطالعات نشان داده است که فرسودگی شغلی می‌تواند بر رفتار معلم با دانش آموز تاثیرگذار باشد. معلمان از جمله مهمترین کسانی هستند که ساعت‌های بسیار را با دانش‌آموزان می‌گذرانند و می‌توانند تاثیر بسزا در شکل گیری منش و رفتار دانش‌آموزان و پیشرفت تحصیلی آنان داشته باشند. والس (۱۹۹۴) نشان داد که رفتار همراه با احساس، امید، بزرگواری، احترام و نشاط معلم در اصلاح رفتار دانش‌آموزان بزهکاری که سوء سابقه داشتند، مؤثر واقع شده است و برعکس ارجاع دانش‌آموزان به مدیر مدرسه، فرستادن آنها بیرون از کلاس و ماندن در راهرو بدون نظارت، بی توجهی و غفلت از از مسائل جدی دانش‌آموزان و شکایت کردن از آنان از جمله رفتارهای منفی معلمان به شمار می‌روند که تاثیری نامطلوب بر دانش‌آموزان می‌گذارد. معلمان کارامد دارای کلاس مطلوب، سازمان یافته و پربارند. برعکس معلمان ناموفق برای فراهم کردن شرایطی که به رفتار هماهنگ و پربار منتهی شود، مشکل دارند. شاید مهمترین تفاوت آنها، توانایی معلم کارامد در احتراز از رفتارهای مشکل زا است(فتحی و همکاران، ۱۴۰۱).معلمان با دانش‌آموزان بیشترین ارتباط و نزدیکترین تماس را دارند و از مهم ترین عوامل موثر در توسعه کیفی آموزش و پرورش و رشد همه جانبه کودکان به شمار می‌روند. اگر معلمان به تمام جنبه‌های وجودی دانش‌آموزان توجه نشان دهند آنگاه به اجرای برنامه‌ها در کلاس‌های خود نشان خواهند داد و به تمام روابط خود با دانش‌آموزان توجه خواهند کرد. صاحب نظران معلمان را مبدا هرگونه تحول آموزشی و پرورشی دانسته و بر این باورند که آنان با معلومات، مهارت‌ها و آمادگی هایی که در دوران تربیت خود در مراکز تربیت معلم و یا دانش سراها کسب می‌کند قادرند چهره سازمان‌های آموزشی را به نحو چشم گیری دگرگون سازند و محیط‌های آموزشی را به فضاهای آکنده از محبت، صمیمیت، رشد و بالندگی مبدل ساخته و جو کلاس

[1] Richard

را فرح بخش و لذت آور سازند و با شیوه‌های مناسب انتقال عناصر و عوامل فرهنگی به دانش‌آموزان و با بکارگیری روش‌های مطلوب تربیتی زمینه‌ی رشد شخصیت آنان را فراهم سازند. مطالعات نشان داده است که رفتار معلم بر دلزدگی دانش‌آموزان تاثیرگذار است. دلزدگی تحصیلی به عنوان یک هیجان چند بعدی، عاطفی، شناختی، انگیزشی و فیزیولوژیکی است که در موقعیت‌های گوناگون تحصیلی: هنگام شنیدن یک سخنرانی علمی در کلاس، کارهایی که با نوشتن همراه هستند، آماده شدن برای آمدن در کلاس، در طی فعالیت‌های کلاسی، در حین انجام تکالیف و در هنگام مطالعه برای امتحان دادن می‌تواند بروز کند(نبی زاده چیری، ۱۴۰۲).نیرومندی سطوح بالایی از انرژی و ثبات روانی در حین انجام کار و تمایل به انجام کاری نوآورانه و مقاومت در برابر دشواری است. در واقع نیرومندی دربرگیرنده تاب آوری بالا، لذت و علاقه در فعالیت‌های تحصیلی است. سومین بعد، وقف خود در فعالیت‌های تحصیلی است که با درگیری شدید روانی شخص نسبت به وظایف تحصیلی مشخص می‌شود. در واقع وقف، نوعی دلبستگی تحصیلی بوده که فرد درگیر فعالیت‌های تحصیلی می‌شود و نسبت به آنها متعهد است. در مدرسه، اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان باعث می‌شود به سمت اهداف ارزشمند آموزشی در فعالیت‌های تحصیلی مشارکت بیشتری داشته باشند و از بهزیستی و عملکرد تحصیلی بالایی برخوردار باشند. افزایش اشتیاق به مدرسه می‌تواند موفقیت تحصیلی بالاتر، بهزیستی و فرصت‌های شغلی بهتر را پیش بینی کند.

فرسودگی شغلی

فرسودگی شغلی نشانگان فروپاشی عاطفی بعد از سال‌ها درگیری و اشتغال به کار است. این نشانگان به خصوص در بین افرادی که در شغل‌های خدمات انسانی از قبیل آموزشی و پزشکی شاغل اند بیشتر شایع است. فرسودگی، حالت روانشناختی را توصیف می‌کند که از راهبردهای ناکارآمد مقابله ای در برابر استرس ناشی می‌شود. این سندرم بتدریج پس از یک دوره تجربه استرس‌های شغلی هیجانی ایجاد می‌شود و در زمینه‌های گوناگون شغلی و کیفیت کاری فرد تاثیر می‌گذارد (پیکانی،۱۴۰۲). عمده تعریف‌های این مفهوم را می‌توان متأثر از تعریف مازلاچ و جکسون(۲۰۰۳)[2] دانست که طبق آن فرسودگی عبارت است از نشانگانی از خستگی هیجانی[3]، مسخ شخصیت[4] و کاهش کفایت شخصی[5]. این نشانه‌ها در بین افرادی اتفاق می‌افتد که به نوعی کار مردم را انجام می‌دهند. اصطلاح فرسودگی شغلی به خستگی ناشی از فشارهای موجود در محل کار، نفس کار و همچنین علائم و حالات تحلیل رفتگی قوا، سر خوردگی و گوشه گیری در کارکنان گفته می‌شود. در این حالت فرد اهمیت و معنای خود را برای کار از دست می‌دهد و فردی که دچار فرسودگی شغلی شده، احساس تحلیل رفتگی و خستگی مزمن می‌کند(مطهری،۱۴۰۲).

بررسی ابعاد فرسودگی شغلی

فرسودگی شغلی بیشتر در مشاغلی که فرد که ساعات زیادی با انسان‌ها در ارتباط است، دیده می شود. سه بعد مختلف فرسودگی شغلی عبارتند از:

خستگی هیجانی

به معنی خستگی مزمن، اختلالات خواب، علایم جسمی مختلف به صورت کاهش انرژی و احساس تخلیه توان روحی است.

[2] Maslach & Jackson
[3] emotional exhaustion
[4] depersonalization
[5] reduced personal accomplishment

مسخ شخصیت

به معنی واکنش منفی، عاری از احساس و توام با بی اعتنایی مفرط نسبت به همکاران و مراجعین، احساس گناه، گوشه گیری، کاهش کار و فعالیت روزانه به معنای جدایی روانی فرد از شغل می‌باشد.

کاهش احساس کفایت فردی

به معنای کاهش احساس شایستگی و موفقیت در حرفه، نارضایتی از کار، احساسات مبنی بر شکست و ناتوانی، از دست دادن قدرت تشخیص و درک، حس دائمی از اجحاف و استثمار و کاهش عملکرد شغلی است(عموپور،۱۴۰۲).

دلایل ایجاد فرسودگی شغلی

علل متفاوتی در بروز فرسودگی نقش دارند. علاوه بر عوامل فردی، عوامل بین فردی و سازمانی نیز در بروز آن مؤثرند. بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که افراد در محیط‌های کاری یکسان به یک نسبت دچار فرسودگی نمی شوند. این خود حاکی از تعامل این عوامل با همدیگر در بروز فرسودگی است. به طور کلی می‌توان فشار کار بالا و شرایط استرس زای محیط کاری همانند: ابهام نقش،تعارض نقش، محیط نامناسب، نبود نقش و ازدیاد نقش را نیز در بروز فرسودگی مؤثر دانست(فتحی،۱۴۰۱).

ابهام نقش:

بعضی از افراد، از انتظاری که از آن‌ها می‌رود آگاه نیستند. چنین افرادی، تنها می‌دانند که از آنها انتظار می‌رود شخص کارآمدی در حرفه خود باشند اما مطمئن نیستد که چگونه می‌توانند این انتظار را برآورده سازند.

این عدم اطمینان، بدین دلیل است که برای ایفای نقش خود، الگو یا راهنمایی ندارند که از او پیروی کنند یا الگوبرداری نمایند.

نبود نقش:

برخی از افراد درسازمان و محیط کاری خود به دلایل فردی و محیطی هی چگونه نقشی در پیشبرد اهداف آن سازمان ندارند و تمام ساعات موظفی در محیط کاری خود را بدون انجام کوچکترین کاری سپری می کنند در نتیجه احساس پوچی و نداشتن نقش در آنها بوجود می‌آید که استمرار آن فرسودگی شغلی را به دنبال خواهد داشت(اومرینگ[6]،۲۰۲۱).

برخی پژوهشگران توقعات بالای کاری و درآمد ناکافی و نامتناسب با میزان کار انجام شده را جز عوامل ایجاد فرسودگی دانسته اند که منجر به رفتار و نگرش منفی، خلق پایین، استرس و عدم رضایت شغلی می‌شود. برخی تنش بالای شغلی، کمبود نیرو و افزایش بارکاری را عامل فرسودگی شغلی می‌دانند(معتمد جهرمی، عباس زاده و جلالی، ۱۳۹۶).

فرسودگی شغلی ناشی از تنیدگی و فشارهای عصبی است. از این رو عوامل ایجاد کننده تنیدگی در ایجاد افسردگی شغلی، نقش مؤثری دارند و این عوامل در سه بعد فردی، سازمانی و محیطی دسته بندی شده‌اند.

دلزدگی تحصیلی

نخستین بار روانپزشکی به نام فرویدنبرگر[7](۱۹۷۴) واژۀ دلزدگی(فرسودگی) را ابداع کرد. دلزدگی حالتی از خستگی ذهنی و هیجانی است که حاصل سندرم استرس مزمن مانند گرانباری نقش، فشار و محدودیت زمانی و فقدان منابع لازم برای انجام دادن وظایف و تکالیف محوله است. در حقیقت، این واژه به معنای پیدایش نگرش، رفتار و احساس منفی در مقابل فشارهای شدید روانی مرتبط با کار است و این حالت بیشتر در افرادی پدید می‌آید، که ساعات طولانی از روز را در ارتباط تنگاتنگ با سایر افراد به سر می‌برند. دلزدگی تحصیلی به عنوان ایجاد احساس خستگی نسبت به انجام تکالیف درسی و مطالعه، داشتن نگرش بدبینانه نسبت به تحصیل و مطالب درسی و احساس بی‌کفایتی تحصیلی تعریف شده است. به طور کلی دلزدگی، هیجانی

[6] Omering
[7] Freudenberger

منفی و منفعل‌کننده است که با تجربه‌هایی از قبیل داشتن احساس‌های ناخوشایند، برانگیختگی فیزیولوژیکی سطح پایین، فقدان ادراک شده تحریک شناختی، افکار نامرتبط با تکلیف (برای مثال خیال‌پردازی)، به طول انجامیدن ذهنی زمان و تکانه‌هایی برای فرار از موقعیت القا کننده دلزدگی از راه عدم مشارکت، توصیف می‌شود.

نشانه‌های دلزدگی تحصیلی و پیامدهای آن

دانش‌آموزان مبتلا به دلزدگی تحصیلی، اغلب برای کلاس و معلم احترامی قائل نبوده، برای عملکرد ضعیف تحصیلی خود بهانه‌تراشی می‌کنند. بنابراین حس مسئولیت‌پذیری و پاسخ‌گویی در برابر عملکرد ضعیف خود در این افراد وجود ندارد (حقدوست، ۱۳۹۸). دلزدگی/فرسودگی تحصیلی می‌تواند در دانش‌آموزان احساس خستگی نسبت به انجام تکلیف‌های درسی و مطالعه، نگرش بدبینانه نسبت به تحصیل و مطالب درسی و احساس بی‌کفایتی تحصیلی را در آنان ایجاد کند و زمینه کاهش عملکرد تحصیلی دانشجویان و افزایش نگرانی آنان را نسبت به انجام اشتباه تکلیف‌ها موجب شود. علائم و نشانه‌های دلزدگی شامل: خستگی هیجانی، مسخ شخصیت و افت عملکرد شخصی است، در آنها مشاهده می‌شود.در حالت خستگی هیجانی فرد احساس می‌کند که از انرژی جسمانی یا عاطفی تهی است و از حاضر شدن در محیط کار یا مدرسه می‌ترسد. از صمیمیت با دیگران در اجتناب و با افراد همانند یک شیء رفتار می‌کند و در نهایت احساس بی‌ارزشی، بی‌کفایتی و عدم موفقیت را نسبت به خود دارد (رسول زاده و همکاران، ۱۴۰۲).

اشتیاق تحصیلی

اشتیاق تحصیلی می‌تواند شامل مشارکت در فعالیت‌های فوق برنامه مانند ورزش، موسیقی، تئاتر و کار جمعی که به وسیله مدرسه سازمان داده می‌شود باشد. اشتیاق تحصیلی همچنین مشارکت در امر یادگیری وظایف آموزشگاهی است. مفهوم اشتیاق در دو دهه اخیر توجه پژوهشی فزاینده ای را جذب کرده است. شتیاق دانش آموز در مدرسه و در کلاس درس به طور گسترده و در تکالیف تحصیلی به طور خاص هدف مهم آموزش است. علاوه بر این اشتیاق به عنوان پیش بینی کننده برجسته موقعیت تحصیلی دانش آموز در کوتاه مدت و بلند مدت است. اشتیاق دانش‌آموزان منجر به رشد اجتماعی، شناختی و پیشرفت تحصیلی می‌گردد. دانش‌آموزان درگیر بیشتر مطالعه می‌کنند، رضایت تحصیلی بیشتری دارند و بیشتر فارغ التحصیل می‌شوند. بنابراین مفهوم اشتیاق نه تنها به خاطر ارزش خودش به عنوان یک هدف آموزشی، بلکه به خاطر ارتباط منطقی آن با پیامدهای آموزشی مهم و برجسته است. محققان معتقدند که مطالعات مرتبط با اشتیاق اصطلاح اشتیاق را به دو صورت مورد استفاده قرار داده اند، در حالت اول اشتیاق به عنوان شرکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های مرتبط با مدرسه و در حالت دوم آن به عنوان یک سازه متضاد یعنی قطع اشتیاق[8] (رهاسازی) موردنظر قرار گرفته است. با وجود حجم فزاینده مطالعات مرتبط با اشتیاق در سال‌های اخیر تعریف اشتیاق مبهم باقی مانده است و در اصطلاح شناسی، تعریف، مفهوم سازی و اندازه گیری اصطلاح اشتیاق در ادبیات پژوهشی تنوع قابل ملاحظه ای وجود دارد. یک مفهوم سازی متمایز از اصطلاح اشتیاق در ادبیات پژوهشی سه نوع اشتیاق را مشخص کرده است که عبارت اند از اشتیاق مدرسه‌ای، اشتیاق تحصیلی و اشتیاق دانش آموزی(خضرنژاد و همکاران، ۱۴۰۲).

چرخه انگیزش و اشتیاق

در نظریه‌های انگیزشی یک موضوع مشترک سازه شایستگی[9] است. برای مثال در نظریه خود ارزشی احساس ارزشمندی با شایستگی ارتباط دارد، مؤلفه انتظار موفقیت در نظریه ارزش انتظار یا مؤلفه انتظار کارآمدی در تئوری خودکارآمدی معادل

[8] Disengagement

[9] Competence

است و هر دو مفهوم به معنی ارزیابی شخص از شایستگی‌اش است. در سال‌های اخیر نیز با اوج گرفتن نظریه پیشرفت هدف بر مفهوم شایستگی یعنی گسترش شایستگی یا نشان دادن شایستگی تأکید شده است. بنابراین به نظر می‌رسد که شایستگی مهم ترین عاملی است که می‌تواند این نظریه‌های انگیزشی را یکپارچه سازد.در پاسخ به این نیاز، مارتین[10] (۲۰۰۷) روشی را برای یکپارچه سازی بسیاری از این سازه‌های انگیزشی مهم پیشنهاد داد و سعی کرد تا آنها را به یک سبک قابل فهم تر ساده بیان کند (خضرنژاد و همکاران، ۱۴۰۲).او معتقد بود که برای ساخت این مدل یکپارچه انگیزشی[11] که چرخه انگیزش و اشتیاق[12] نامیده می‌شود دو گام ضروری است:

اول، چندین سازه بسیار مهم نظریه‌های هم تراز انتخاب شوند، اما با اصطلاحات قابل فهم تر برای دانش‌آموزان استفاده شوند. به طور خاص تر در گام اول، مارتین (۲۰۰۷) مجموعه ای از سازه‌های کلیدی نظریه‌های انگیزشی از جمله خودباوری ارزش قائل شدن برای مدرسه، تمرکز بر یادگیری، مقاومت، طراحی و نظارت، اجتناب از ناکامی، اضطراب، کنترل پایین و خودتخریبی را انتخاب کرد.دوم، این سازه‌ها در داخل یک ساختار روشن و قابل فهم ارائه شوند. در گام دوم مارتین (۲۰۰۷) سازه‌ها را به دو بخش تقویت کننده‌ها[13] (چیزهایی که انگیزش را افزایش می‌دهند) و خورنده‌ها[14] (چیزهایی که انگیزش را کاهش می‌دهند) تقسیم می‌کند و سپس تقویت کننده‌ها و خورنده را به دو بخش افکار و یا احساسات و رفتارها طبقه بندی می‌کند. بین این سازه‌ها افکار تقویت کننده شامل خودباوری، تمرکز بر یادگیری و ارزش قائل شدن برای مدرسه است. رفتارهای تقویت کننده مقاومت، برنامه ریزی و نظارت را شامل می‌شود. افکار یا احساسات خورنده در بر گیرنده اضطراب بالا و کنترل پایین است و رفتارهای خورنده اجتناب از ناکامی، خود تخریبی را شامل می‌شود (اسلامی نژاد و همکاران، ۱۴۰۲).

اشتیاق مفهوم موردعلاقه محققان انگیزش است. مطالعه انگیزش به صورت کلی به فرایندهای روان شناختی که پر انرژی (انگیختگی، نیرو شورمندی) هدف (ابتکار، جهت، چالش و انتخاب و تداوم پشتکار، ادامه و تحمل) فعالیت انسان تأکید می‌کند مربوط می‌شود. بنابراین تعاریفی از اشتیاق تحصیلی که انرژی، هدف و تداوم فعالیت دانش‌آموزان را نشان می‌دهد تعاریف مبتنی بر انگیزش هستند. مطابق نظریه‌های انگیزش جالب ترین مفهوم سازی از اشتیاق، مفهوم سازی‌های هستند که در قلب تعریف آنها از اشتیاق مشارکت (بعد رفتاری)، تمرکز بر شناخت سازند (بعد شناختی) و مشتاقانه (بعد عاطفی) دانش‌آموزان در اشتیاق وجود دارد. انگیزش برخی از جنبه‌های اشتیاق را مورد توجه قرارداد است.

عوامل مؤثر بر اشتیاق تحصیلی

برونر عامل مؤثر بر اشتیاق تحصیلی را به کار بردن شیوه‌های تدریس خلاق در مدرسه‌ها می‌داند. روش سنتی به جای اینکه به پرورش و ظهور خلاقیت منجر شود سبب نابودی و حذف آن می‌گردد. در روش‌های شاگرد محوری دانش‌آموزان در فرایند یادگیری درگیر می‌شوند و قسمت اعظم کار آموزش بر عهده دانش‌آموزان است و یک تعامل دوطرفه بین دانش‌آموزان و معلم با یکدیگر وجود دارد در واقع نتیجه دراز مدت آموزش با الگوهای تدریس جدید، استعدادهای افزوده دانش‌آموزان برای یادگیری آسان تر و مؤثرتر به دلیل دانش هایی که کسب کرده اند، چیرگی آنان بر مهارت‌های یادگیری است. پسفرید عامل مؤثر بر اشتیاق تحصیلی را استفاده از روش‌های طرح مسئله می‌داند تا دانش‌آموزان و معلمان به طور مداوم در مورد خودشان و جهانشان بیاندیشند و شکلی درست از تفکر و عمل را به وجود بیاورند تنها به این طریق است که نظام آموزشی می‌تواند بازسازی شود و به افراد کمک کند نگرش مثبت داشته باشد.

---

[10] Martin
[11] Integrative Motivation Model
[12] Motivation And Engagement Wheel
[13] Booster
[14] Guzzlers

- عوامل خانوادگی

آموزش و پرورش هر کشوری مهم ترین و مؤثرترین نظام پرورش و رشد شخصیت نوجوانان و جوانان است. ضرورت توجه به رشد و شخصیت آدمی و اهمیت پرورش تن و روان دانش‌آموزان موجب شده است که این مسئله به عنوان یکی از کارکردهای اساسی نظام آموزش و پرورش به حساب آید در صورتی اهداف عالی آموزش و پورش تحقق می‌یابد که هماهنگی با دیگر نهادها از جمله خانواده به وجود آید.بسیاری از مربیان تعلیم و تربیت روانشناسان، جامعه شناسان، منشأ بسیاری از مشکلات رفتاری و اجتماعی دانش‌آموزان را ناشی از مسائل موجود در خانه می‌دانند و روابط نادرست عاطفی پدر و مادر در ناسازگاری میان اعضای خانواده، افراط و تفریط در حمایت و مراقبت و عدم توجه و نظارت بر دوستان و معاشرت فرزندان از مسائل مهمی است که نقش اساسی در شکست تحصیلی آنان دارد خانواده منبع اصلی انتقال مهارت‌های اساسی، رفتارها، عادات و میراث فرهنگی به فرزندان است در حقیقت آینده و تقدیر کودکان بستگی به شرایط و طرز عمل خانواده دارد. علاوه بر موارد فوق؛ عواملی که در اشتیاق تحصیلی از نظر خانوادگی متأثر است توضیح داده می‌شود(غضنفری و همکاران، ۱۴۰۲).

ساختار خانواده [15]

ساختار خانواده به عنوان یک عامل بر اشتیاق تحصیلی تأثیرگذار است به طوری که در خانواده‌های گسسته که پدر و مادر از هم جدا زندگی می‌کنند کودکان از راهنمایی و تشویق محروم می‌مانند و توانایی برقراری ارتباط عاطفی و اجتماعی صحیح از آنان گرفته می‌شود. محیط زندگی باید سرشار از آرامش باشد تا بچه‌ها احساس ناامنی و اضطراب نکنند درس خواندن در محیط نا آرام و ناامن خانه بسیار دشوار است که در همین زمینه می‌توان از علل ارتکاب جرم به گسیختگی خانوادگی اشاره کرد. به عبارت دیگر سطح پیشرفت تحصیلی پایین کودکان با تعلیم و تربیت پایین خانواده و آزادی‌های بی حد خانوادگی ارتباط دارد. مهم ترین نقش والدین در زمینه پیشرفت تحصیلی ایجاد محیط آرام و مساعد برای مطالعه و انجام تکالیف است(خضرنژاد و همکاران، ۱۴۰۲).

درآمد خانواده

اینکه خانواده در کجای خط فقر قرار دارد مهم است. فقر به همراه خود مسائل و مشکلات انسانی گوناگونی از قبیل سختی معیشت، گرسنگی، کم توانی و نظیر اینها را می‌آورد که در نتیجه باعث مشکلات و موانعی برای جلوگیری از ورود افراد به نظام آموزش و پرورش و یا باعث عدم موفقیت به حساب می‌آید. چنین کودکانی لاجرم به کار کشیده می‌شوند که در نتیجه ترک تحصیل را به همراه دارد و همچنین باعث کاهش مطالعه و کاهش رغبت و علاقه می‌شود.

اشتغال والدین

اشتغال والدین در خارج از خانه بر میزان رسیدگی به دانش‌آموزان تأثیرگذار است. اشتغال والدین همچنین بر پیشرفت دانش‌آموزان و میزان اشتیاق تحصیلی آنها مؤثر است. وجود والدین در منزل به خصوص مادر نقش مؤثری در تربیت عاطفی و روانی کودکان دارد و عدم حضور والدین در محیط خانه باعث ایجاد مشکلات تربیتی و اختلالات عاطفی در کودک می‌گردد (اسلامی نژاد و همکاران، ۱۴۰۲).

[15] family structure

فقدان والدین

نبودن پدر و مادر یا هر دو، اختلالات خانوادگی، جدایی از والدین باعث می‌شود شرایط امنیت روانی و عاطفی کاهش یابد و آثار منفی رفتاری و عاطفی در کودک باعث ایجاد بی علاقگی و آشفتگی هیجانی می‌شود که هر یک به نوبه خود می‌تواند عاملی برای افت تحصیلی باشد. در همین زمینه بی‌سوادی والدین موجب عدم درک وظایف مدرسه، برنامه‌ها و حضور دانش‌آموزان در مدرسه می‌گردد و مشکلاتی را به وجود می‌آورد. والدین تحصیل کرده بیش از پدران و مادران بی سواد یا کم سواد به اهمیت ارزش تحصیلات واقف هستند و علاقه مندی بیشتری به پیشرفت تحصیلی فرزندشان نشان می‌دهند و پیگیری جدی تری در این راه به عمل می‌آورند و انگیزه ای برای درس خواندن دارند.

عوامل مدرسه‌ای

مدرسه اولین و مهم‌ترین سازمان رسمی و مؤثر در تعلیم و تربیت نسل آینده است و به عنوان مؤلفه مهم و مؤثر بر اشتیاق تحصیلی شناخته می‌شود از این رو، متغیرهایی مانند ادراک و نگرش دانش‌آموز به مدرسه، فضا و موقعیت یادگیری، ارتباط دانش‌آموز با معلم و همکلاسی‌ها به عنوان عناصر مهم مدرسه‌ای قابل بحث است.

ارتباط دانش‌آموزان با هم و با معلم

ایجاد فرصت هایی برای افزایش رابطه بین معلم و دانش آموز در کلاس باعث افزایش اشتیاق تحصیلی می‌شود. معلم سخت گیر و اقتدار طلب فرصت مشارکت در کلاس را از دانش آموز می‌گیرد و چنین دانش آموزی از یادگیری لذت نبرده و بر نگرش دانش‌آموزان نسبت به مدرسه تأثیر می‌گذارد. رابطه اقتدارگرایانه یادگیرنده و معلم باید از بین برود و به جای آن رابطه متقابل و توام با احترام به دیدگاه‌های فردی و گروهی به وجود آید و احترام به خویشتن، شناخت و تحقق خود، جانشین اساسی سردرگمی و ناکامی شود و از عوامل مؤثر بر اشتیاق تحصیلی می‌توان به ارتباط همسالان باهم اشاره کرد نتایج مطالعات حاکی از آن است که یکی از عوامل مؤثر بر موفقیت تحصیلی عامل پذیرش دانش‌آموزان توسط همسالان خود است و بین ارتباط با همسالان و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد در واقع دانش‌آموزانی که به وسیله همکلاسی‌های خود مورد پذیرش قرار نمی گیرند، گرایش دارند تا با دانش‌آموزان کوچکتر از خود، دوست شوند و در آزمون‌ها نمرات کمتری به دست می‌آورند و احتمال مردودی آنها بیشتر است و از سوی دیگر محبوبیت در مدرسه باعث مشارکت بیشتر در فعالیت‌های مرتبط و عملکرد تحصیلی بالا در دانش‌آموزان می‌شود این در حالی است که این دانش‌آموزان در بین همکلاسی‌های خود از محبوبیت برخوردار نیستند (بنفشه کهنه شهری و همکاران، ۱۴۰۲).

اشتیاق مدرسه

اشتیاق مدرسه‌ای[16] به معنی اشتیاق دانش آموز در بافت مدرسه است. قین و ولکل[17] (۱۹۹۳) اشتیاق مدرسه‌ای را به عنوان چیزی که دارای دو مؤلفه رفتاری که اصطلاح شرکت کردن و مؤلفه هیجانی که اصطلاحا هویت یابی نامیده می‌شود تعریف می‌کنند. گلان ویل و ویلد هاجن[18] (۲۰۰۷) تعریف فین و ولکل (۱۹۹۳) را گسترش دادند، آنها معتقد بودند که مؤلفه‌های رفتاری به پذیرش و سازگاری با مقررات مدرسه در سطح پایین و تلاش بیشتر برای یادگیری در یک سطح بالاتر اشاره دارد، همچنین مؤلفه هیجانی عواطف مثبت و منفی نظیر علاقه با خستگی را شامل می‌شود.اشتیاق مدرسه به عنوان یکی از عوامل

[16] School Engagement
[17] Qain and Valkal
[18] Glanville, Wildhaigen

مهم یادگیری است که موفقیت دانش‌آموزان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. مطالعات نشان داده است دانش‌آموزان که به حضور در تمام کلاس‌های خود دقت و توجه دارند، بر روی یادگیری تمرکز می‌کنند، از قوانین و مقررات مدرسه اطاعت می‌کنند، به طور کلی به نمرات بالاتری دست می‌یابند. اشتیاق ضعیف می‌تواند میزان شکست و افت تحصیلی را افزایش دهد، و باعث ترک تحصیل و رفتارهای مشکل ساز شود(نقابی، ۱۴۰۲). اشتیاق به فعالیت‌های مدرسه به عنوان یکی از نتایج مهم انگیزه مورد توجه قرار گرفته است. زمانی که دانش‌آموزان در مدرسه تشویق می‌شوند احساس رضایت و خشنودی می‌کنند، خودکارآمدی علمی، اهداف مشخص بالایی دارند و داوطلب فعالیت‌های یادگیری هستند که سبب پیشرفت تحصیلی بالا می‌شود. علاوه بر این، مطالعات قبلی نشان دادند اشتیاق مدرسه پیشرفت تحصیلی را بهبود می‌دهد، میزان ادامه تحصیل و انگیزه دانش‌آموزان را برای پیوستن به مدارس و سایر نهادهای اجتماعی افزایش می‌دهد. اشتیاق مدرسه بالا با فارغ التحصیلی از دبیرستان و موفقیت مدرسه مرتبط است.با توجه به نظر و ننزل[19](۱۹۹۹)، دانش‌آموزانی که در فعالیت‌های مدرسه شرکت کرده اند، عملکرد بالاتری در تحصیل دارند. در مقابل دانش‌آموزانی که فعالیت‌های مدرسه را رها کرده اند عملکرد تحصیلی پایین تری دارند. متناوباً، مطالعات نشان می‌دهند دانش‌آموزانی که احساس ارتباط با مدرسه و ادامه تحصیل دارند، به احتمال زیاد رفتارها و نگرش‌های مثبت تر خود نشان می‌دهند، در حالی که دانش‌آموزانی که فکر ترک کردن تحصیل و جدایی از مدرسه را دارند، رفتارهای ضد اجتماعی، بی ادبانه و خشونت آمیزی در داخل و خارج از مدرسه از خود نشان می‌دهند. اشتیاق معمولاً دارای اجزای متعدد است.بر اساس کار تجربی فردریک[20] (۲۰۰۴) و همکاران، اشتیاق مدرسه یک ساختار چند بعدی است که سه بخش دارد: رفتار، احساسات و شناخت. اشتیاق رفتاری اشاره به اقدامات و روش هایی دارد که دانش‌آموزان را به مدرسه و یادگیری هدایت می‌کنند که شامل رفتار مثبت (به عنوان مثال، حضور و غیاب و تکمیل فعالیت‌های مدرسه)، شرکت فعال در کلاس‌ها و یا شرکت در فعالیت‌های فوق برنامه. اشتیاق احساسی اشاره به احساسات، علایق و نگرش‌هایی دارد که دانش‌آموزان را به سمت یادگیری و مدرسه هدایت می‌کند. اشتیاق شناختی اشاره به کیفیت فرایندهای شناختی و روش‌های یادگیری می‌کند که دانش‌آموزان در تکالیف و وظایف مدرسه به کار می‌برند، از جمله تعیین هدف، انگیزه ذاتی، خود سامانی و استفاده از راهبردهای یادگیری، این اجزاء اشتیاق اثر مثبت و طولانی مدت بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارند. در نهایت، درجه شرکت دانش‌آموزان در اشتیاقات رفتاری، عاطفی و شناختی بر روی موفقیت تحصیلی آنها تأثیر می‌گذارد، که به نوبه خود ممکن است تغییرات در این سه بعدی بر روی اشتیاق مدرسه تأثیر بگذارد(خضرنژاد و همکاران، ۱۴۰۲).

علاوه بر این، اجزاء اشتیاق مدرسه به عنوان اشتیاق پویا شناخته می‌شود. به عنوان مثال، یک بعد ممکن است به جلوگیری از ترک مدرسه در اوایل کمک کند، و بعد دیگر ممکن است منجر به بهبود عملکرد تحصیلی شود.تا همین اواخر مطالعات چندی انجام شد که رابطه‌ی بین اشتیاق مدرسه و موفقیت مدرسه را مورد بررسی قرار دادند. مطالعه اخیر نشان داد، دانش‌آموزانی که در کلاس اشتیاق دارند و به دستورالعمل‌های معلم پاسخ می‌دهند به احتمال زیاد کارایی علمی بالاتری نشان می‌دهند. همچنین دانش‌آموزانی که به طور فعال در گیر همکاری با مدرسه هستند به احتمال زیاد عملکرد تحصیلی بالاتری دارند (اسلامی نژاد و همکاران، ۱۴۰۲).

اشتیاق آموزشی

در مقایسه با اشتیاق مدرسه ای، اصطلاح اشتیاق آموزشی[21] نسبتاً جدید است. گرن وود، هورتن و آتلی(۲۰۰۲) اشتیاق آموزشی را به عنوان مجموعه ای از رفتارهای کلاسی خاص نظیر خواندن، نوشتن، سؤال پرسیدن و پاسخ سؤال دادن، تعریف می‌کنند. این مفهوم سازی اشتیاق آموزشی را با رفتارهای کلاسی مرتبط با تکالیف آموزشی معادل می‌داند. جانسون، کراسنو و الدر[22]

[19] Wenzel
[20] Fredrick
[21] Academic Engagement
[22] Johnson, Crosnoe, Elder

(۲۰۰۱) اشتیاق آموزشی را به عنوان رفتارهای دانش‌آموزان نظیر حضور در کلاس، شرکت کردن در بحث‌های کلاسی، انجام دادن تکالیف و حضور در فعالیت‌های فوق برنامه کلاسی تعریف می‌کنند. اندرسون، کریستنسون، سینکلیر و لر[۲۳] (۲۰۰۴)، اصطلاح اشتیاق آموزشی را به معنای زمان سپری شده برای انجام فعالیت‌های یادگیری تعریف کردند. فارر و اسکینر[۲۴] (۲۰۰۳) اصطلاح اشتیاق آموزشی را به معنای فعال بودن، هدف دار بودن، انعطاف پذیر بودن، مولد بودن و مقاوم بودن که بر تعامل با محیط فیزیکی و اجتماعی متمرکز است، تعریف کرده اند. همه این مفهوم سازی‌ها بر مؤلفه رفتاری اشتیاق آموزشی تأکید دارد و اساساً رفتارهای دانش‌آموزان در بافت کلاس اتفاق می‌افتد.

اشتیاق تحصیلی و ارتباط آن با پیشرفت تحصیلی

پژوهش‌های زیادی رابطه مثبت بین اشتیاق در مدرسه و موفقیت آموزشی دانش‌آموزان در تمام سنین را تائید کرده اند. پژوهش‌ها همچنین نشان داده اند بین اشتیاق در مدرسه و رفتارهایی نظیر ترک مدرسه، بزهکاری و حاملگی رابطه منفی وجود دارد (فین و راک[۲۵]، ۱۹۹۷). مارکس (۲۰۰۰) گزارش کرد اشتیاق در مدرسه هم از موفقیت آموزشی تأثیر می‌پذیرد و هم بر آن تأثیر می‌گذارد.اشتیاق و عدم اشتیاق آموزشی دانش‌آموزان به فاکتورهای بافتی (زمینه ای) از جمله ارتباطات میان فردی که در مدرسه شکل می‌گیرد، حساس است. همچنین مشخص شده است روابط حمایتی با معلمان و دیگر بزرگسالان مدرسه به موفقیت آموزشی دانش‌آموزان کمک می‌کند (سوارز اور وزکو، سوارز - ارز کوو تادوراوا[۲۶]، ۲۰۰۷). شمار دیگری از مطالعات نشان داده است که تجربیات مثبت با بزرگسالان در مدرسه می‌تواند زمینه را برای اشتیاق‌های بعدی آموزشی میان جوانان آماده کند. فواید این اشتیاق برای دانش‌آموزان عبارتند از: افزایش موفقیت، رفتارهای مثبت افزایشی و رشد هیجانی(بنفشه کهنه شهری و همکاران، ۱۴۰۲).

عملکرد معلم

نقش مهم معلمان در سلامت و سعادت و تعالی جامعه بر کسی پوشیده نیست هر جامعه ای طالع خود را در چگونگی کار معلم می‌بیند و او را اولین و آخرین امید در تربیت و پرورش نوباوگان و نسل آینده‌ی کشور می‌داند. احراز مقام والای معلمی چندان هم ساده نیست.معلم باید با دلسوزی و فداکاری از جان و دل زحمت بکشد تا نسلی تربیت شده و سالم به جامعه تحویل دهد.او باید با صبر و حوصله و متانت اخلاق سرمشق پاکی و راستی و نمونه‌ی یک انسان کامل و صادق برای فرزندان این مرز و بوم باشد. معلم همواره باید وجدانی پاک و رفتاری پسندیده و مهر آمیز داشته باشد .وقتی در جامعه ای شغل معلمی را همطراز شغل انبیاء می‌دانند چه عزت و حرمتی بالاتر از این می‌توان بر معلم نثار کرد. معلم می‌تواند در کنار ارتباط سازنده با دانش‌آموزان و به کار گیری مهارت‌ها و راهبردها و روشهای شناختی از طریق مدیریت و ساختارهای معمول کلاسی هم بر ادراک خویشتن دانش‌آموزان از کفایت و کنترل خود تاثیر بگذارد. شیوه‌ی رایج معلمان در مواجهه با مسایل انگیزشی همچون برخورد ایشان با دیگر مسایل آموزشی است.یعنی ابتدا این مسایل را برای کلاس در نظر می‌گیرند و سپس آن را با یک یک دانش‌آموزان تطبیق می‌دهند.آشکارا است که دانش‌آموزان برای یادگیری به آموزش نیاز دارند برای افزایش انگیزش درونی دانش‌آموزان در امر یادگیری ضروری است تا ادراک کنترل ایشان آسیب نبیند. همچنین برای تداوم این مهم می‌بایست آن‌ها فرصت داشته باشند تا اهداف تحصیلی خود را انتخاب کنند و بر آنها حاکمیت داشته باشند(عبدی نژاد،۱۴۰۱).

[23] Anderson, Christenson, Sinclair, Lehr
[24] Furrer, Skinner
[25] Finni, Rock
[26] Todorova

با توجه به نظریه‌های فراوان در مورد اعتماد هنوز یک نظریه‌ی جامع و مانع در مورد اعتماد که مورد پذیرش همگانی باشد وجود ندارد. باربر[۲۷] در سال (۱۹۸۳) اعتماد را یک مرداب مفهومی[۲۸] می‌نامد. همچنین لویز و ویگرت[۲۹] یک سردرگمی مفهومی را در ادبیات اعتماد مطرح می‌کنند (کاظم زاده،۱۳۹۷). کانل معتقد است که اگر چه واژه اعتماد به صورت روزمره در ادبیات محاوره‌ای استفاده می‌شود؛ اما ثابت شده است که تعریف آن در ادبیات سازمانی بسیار مشکل است. در واقع اعتماد یک مفهوم پیچیده با ابعاد مختلف است. با وجود این وضعیت آشفته و مشکل‌ساز، برخی معتقد هستند که هنوز مباحث مربوط به اعتماد قابل فهم هستند. نظرات متعدای از اعتماد مطرح شده است. بنا بر آنچه گفته شد اعتماد به معنی اعتقاداتی است که افراد در مورد رفتار آینده گروه مقابل دارند. هر چه گروه الف، اعتقاد بیشتری داشته باشد که گروه ب در روابط به تعهداتش عمل می‌کند (که این امر منجر به بروز نیت خوب و صلاحیت گروه ب می‌شود)، گروه الف به گروه ب اعتماد بیشتری خواهد کرد. همچنین در ادبیات روانشناسی اجتماعی، واژه اعتماد از دو زیرسازه[۳۰] مفهوم‌سازی شده است؛ اعتماد به عنوان یک حالت ذهنی[۳۱] در برابر اعتماد به عنوان یک رفتار بیان شده است؛ با این همه، علی‌رغم این مفهوم‌سازی، اکثر محققین روابط بازاریابی، اعتماد را به عنوان یک حالت ذهنی در نظر می‌گیرند تا یک رفتار، بنابراین اعتماد یک فرایند پیچیده و چند بعدی است(حسینی و همکاران، ۱۴۰۲).

روش انجام پژوهش

تحقیق حاضر از نظر هدف، پژوهشی بنیادی و از منظر گردآوری داده ها، پژوهشی توصیفی از نوع همبستگی بوده است.

جامعه آماری در این تحقیق تمام دانش‌آموزان و معلمان دوره‌ی دوم متوسطه شهرستان فسا در سال تحصیلی ۱۴۰۳ -۱۴۰۲ می‌باشد. تعداد دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهرستان فسا ۲۹۰۲ نفر بود که طبق جدول مورگان تعداد نمونه آماری برای توزیع پرسشنامه میان نمونه ۳۳۹ نفر محاسبه شد. پرسشنامه‌های فرسودگی شغلی و عملکرد معلم توسط معلمان و پرسشنامه دلزدگی تحصیلی توسط دانش‌آموزان تکمیل گردید. بدلیل نوع روش آماری و محدودیت دسترسی به نمونه تعداد ۱۲۰ نفر از دانش‌آموزان بعنوان حجم نمونه در نظر گرفته شد. روش نمونه گیری در این تحقیق، روش نمونه گیری خوشه ای تصادفی بود.

ابزار گردآوری اطلاعات در این تحقیق، پرسشنامه می‌باشد که شامل موارد زیر بوده است:

الف)پرسشنامه فرم کوتاه فرسودگی شغلی ماسلاچ(۱۹۸۵)

پرسشنامه فرسودگی شغلی در سال ۱۹۸۵ توسط ماسلاچ ساخته شد. این ابزار، پرسشنامه ای است که مبتنی بر برآورد جدیدی از پدیده تنیدگی یا فرسودگی، است. این پرسشنامه دارای ۲۲ گویه و سه مولفه خستگی عاطفی، مسخ شخصیت و عدم موفقیت فردی بود و به خصوص برای سنجش پیگیری از پدیده فرسودگی در گروه‌های حرفه ای، مانند پرستاران، معلمان به کار بسته شد. گویه‌های فراوانی از ۶ تا ۰ به ترتیب به صورت هرگز، چند بار در سال، یکبار در ماه، چند بار در ماه، یکبار در هفته، چند بار در هفته و هر روز می‌باشد. نمرات در سوالات ۱۰ تا ۱۷ به صورت معکوس می‌باشند. بیشترین نمره برابر ۱۳۲ و کمترین نمره برابر صفر می‌باشد.نمره بالاتر بیانگر فراوانی/شدت فرسودگی بیشتر و بالعکس نمره پایین تر نشان دهنده فراوانی/شدت فرسودگی کمتر است. این پرسشنامه هر سه حیطه فرسودگی شغلی را در بر گرفته است. تعداد ۹ سوال آن مربوط به خستگی عاطفی افراد شاغل در برابر مراجعین و محیط کار؛ ۵ سوال آن مربوط به مسخ شخصیت (بی علاقگی و بی تفاوتی افراد نسبت به مراجعین) و ۸ سوال مربوط به فقدان موفقیت فردی است که به افراد کمک می‌کند تا میزان احساس کفایت و رسیدن به

[27] -Barber
[28] -Conceptual Morass
[29] -Lewis & Weigert
[30]-Sub-Construct
[31]-Subjective

موفقیت در ارتباط با مراجعین را اظهار نماید. در نسخه اصلی این پرسشنامه، ماسلاچ و جکسون[۳۲] (۱۹۹۳)، پایایی درونی را برای هر یک از خرده مقیاس‌ها محاسبه کردند که همسانی درونی پرسشنامه با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۱ -۰/۹ و ثبات پرسشنامه با استفاده از بازآزمون ***test-retest*** بین ۰/۶ تا ۰/۰۸ گزارش شد (ماسلاچ و جکسون،۱۹۹۶). روایی این پرسشنامه در پژوهش برهانی و همکاران(۱۳۹۲) به میزان ۰/۸۹ گزارش شد. پایایی آن نیز با استفاده از ضریب همبستگی درونی(الفای کرونباخ)، به میزان ۰/۹۲ به دست آمد.

ب) پرسشنامه عملکرد (رفتار) معلم هیزلی و کمپ لر (۲۰۰۰)

این پرسشنامه را پاتریک، هیزلی و کمپ لر (۲۰۰۰) ساخته اند و عریضی ترجمه کرده و در پژوهش حاضر به کار گرفته شده است.این پرسشنامه دارای ۱۳ زیر مقیاس بوده که در جدول ۳-۱ نام زیر مقیاس‌ها آمده است.این پرسشنامه بر اساس طیف ۵ درجه ای لیکرت از کاملا موافق(۵) تا کاملا مخالف(۱) طراحی شده است.

ج) پرسشنامه مقیاس دلزدگی تحصیلی پکران و همکاران(۲۰۰۲ و ۲۰۰۵)

این مقیاس یکی از مقیاس‌های فرعی پرسشنامه هیجانات پیشرفت (پکران و همکاران ،۲۰۰۲ و ۲۰۰۵) می‌باشد. این مقیاس ۱۲ سوالی به منظور اندازه‌گیری سطح دلزدگی دانش‌آموزان در حین کلاس و یادگیری طراحی شده است. در این مقیاس پاسخ دهندگان باید بر اساس یک مقیاس ۵ درجه‌ای از ۱= کاملا مخالف تا ۵ = کاملا موافق، به پرسش‌ها پاسخ دهند. کمترین نمره برابر ۱۲ و بیشترین نمره برابر ۶۰ می‌باشد. نمرات بالاتر نشان‌دهنده دلزدگی بیشتر در فرد است.نیکدل، کدیور، فرزاد، عرب‌زاده و کاوسیان(۱۳۹۲) بر روی یک نمونه ۶۰۰ نفری از دانش‌آموزان دختر و پسر دبیرستانی روایی پرسشنامه و مقیاس‌های فرعی(دلزدگی کلاسی و دلزدگی مرتبط با یادگیری) را احراز کردند و با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی روایی سازه‌ای مقیاس دلزدگی تحصیلی را نشان دادند.

د) پرسشنامه اشتیاق تحصیلی فردریکز، بلومنفیلد، پاریس (۲۰۰۴)

مقیاس اشتیاق تحصیلی توسط فردریکز، بلومنفیلد، پاریس (۲۰۰۴)، ساخته شده که دارای ۱۵ گویه است که این گویه ها؛ سه خرده مقیاس رفتاری، عاطفی و شناختی را در میان دانشجویان اندازه گیری می‌کنند. سؤالات ۱، ۲، ۳، ۴ مربوط به خرده مقیاس اشتیاق رفتاری و سؤالات ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰ مربوط به اشتیاق عاطفی و سؤالات ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵ نیز مربوط به خرده مقیاس اشتیاق شناختی می‌باشد. پاسخ هر کدام از گویه‌ها دارای نمرات یک تا پنج می‌باشد که از (خیلی کم با امتیاز برابر۱ تا خیلی زیاد با امتیاز برابر ۵) را شامل می‌شود. جهت تعیین پایایی این مقیاس، ابتدا مقیاس اشتیاق تحصیلی بین ۲۰۰ نفر از دانشجویان رشته‌های مختلف علوم پزشکی توزیع و تکمیل شد. بعد از محاسبه ضریب پایایی آلفای کرونباخ ۰/۶۶ به دست آمد.

یافته‌ها

بین فرسودگی شغلی معلم با دلزدگی تحصیلی دانش‌آموزان دوره‌ی دوم متوسطه شهرستان فسا رابطه معنادار وجود دارد.

ضریب همبستگی پیرسون بین فرسودگی شغلی معلم با دلزدگی تحصیلی دانش‌آموزان

		دلزدگی تحصیلی دانش‌آموزان
فرسودگی شغلی معلم	ضریب همبستگی پیرسون	.۱۸۰ *
	سطح معناداری	.۰۰۰

[32] Maslach and Jackson

	تعداد	۱۲۰

یافته‌های آزمون پیرسون نشان داد فرضیه تایید شده و میان فرسودگی شغلی معلم با دلزدگی تحصیلی دانش‌آموزان دوره‌ی دوم متوسطه شهرستان فسا رابطه معنادار و مستقیمی با ضریب همبستگی ۰/۱۸۰ وجود دارد
بین فرسودگی شغلی معلم با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان دوره‌ی دوم متوسطه شهرستان فسا رابطه معنادار وجود دارد.

ضریب همبستگی پیرسون بین فرسودگی شغلی معلم با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان

		اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان
فرسودگی شغلی معلم	ضریب همبستگی پیرسون	-.۱۲۵ *
	سطح معناداری	.۰۰۰
	تعداد	۱۲۰

یافته‌های آزمون پیرسون نشان داد فرضیه تایید شده و میان فرسودگی شغلی معلم با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان دوره‌ی دوم متوسطه شهرستان فسا رابطه معنادار و معکوسی با ضریب همبستگی ۰/۱۲۵- وجود دارد.
بین رفتار معلم با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان دوره‌ی دوم متوسطه شهرستان فسا رابطه معنادار وجود دارد.

ضریب همبستگی پیرسون بین رفتار معلم با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان

		اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان
رفتار معلم	ضریب همبستگی پیرسون	.۱۶۹ *
	سطح معناداری	.۰۰۰
	تعداد	۱۲۰

یافته‌های آزمون پیرسون نشان داد فرضیه تایید شده و میان رفتار معلم با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان دوره‌ی دوم متوسطه شهرستان فسا رابطه معنادار و مستقیمی با ضریب همبستگی ۰/۱۶۹ وجود دارد.
بین رفتار معلم با دلزدگی تحصیلی دانش‌آموزان دوره‌ی دوم متوسطه شهرستان فسا رابطه معنادار وجود دارد.

ضریب همبستگی پیرسون بین رفتار معلم با دلزدگی تحصیلی دانش‌آموزان

		دلزدگی تحصیلی دانش‌آموزان
رفتار معلم	ضریب همبستگی پیرسون	-.۱۲۷ *
	سطح معناداری	.۰۰۰
	تعداد	۱۲۰

یافته‌های آزمون پیرسون نشان داد فرضیه تایید شده و میان رفتار معلم با دلزدگی تحصیلی دانش‌آموزان دوره‌ی دوم متوسطه شهرستان فسا رابطه معنادار و مستقیمی با ضریب همبستگی ۰/۱۲۷- وجود دارد.

نتایج

در شغل معلمی نیز مانند بسیاری از شغل ها، تنش‌ها و استرس‌هایی وجود دارند. این تنش‌ها منجر به حالات مختلفی در معلم‌ها می‌شوند. آنها ممکن است اضطراب زیادی را به شکلی همیشگی در زندگی خود احساس کنند؛ حتی با تمام شدن دوره خدمتشان این مسئله ادامه داشته باشد. امکان دارد معلمان زحمت کش دچار مشکلاتی در سلامت جسمی و روانی خود شوند. مثلا عارضه هایی مانند تیک‌های عصبی یا دیابت ممکن است بر اثر استرس در بدن آنها نیز ایجاد شوند. به مجموعه حالت هایی که بر اثر عوامل مختلف بر معلم عارض می‌شود فرسودگی شغلی معلم گفته می‌شود .عوامل متعددی بر فرسودگی شغلی معلمان تاثیرگذار است. به طور مثال می‌توان به عوامل فردی، اجتماعی و اداری اشاره کرد. عوامل فردی موثر در فرسودگی شغلی معلم در جامعه، موارد متعددی دارد، از جمله این موارد، حوادث خانوادگی حاصل از انتخاب این شغل است. خانواده‌های معلمان باید عوارض برخوردهای نامناسب دانش‌آموزان در مدرسه را تحمل کنند. بسیاری از این برخوردها کلامی است و در حد الفاظ زشت دانش‌آموزان می‌ماند؛ اما برخی از این برخوردها به صورت فیزیکی شکل می‌گیرند. نمونه این برخوردها را می‌توان در مدرسه‌های مناطق کم فرهنگ جامعه بازجست. این امور نه تنها باعث فرسودگی شغلی معلم از منظر روحی می‌شود، بلکه باعث فرسودگی جسمی او نیز می‌گردد (ریچارد، ۲۰۲۲). در حوزه عوامل اجتماعی فرسودگی شغلی معلمان نیز باید این نکته را بیان کرد که یکی از مهمترین علل فرسوده شدن معلمان، برخورد بد افرادی است که در اجتماع موجود هستند. عوامل اقتصادی همواره در زندگی تمام افراد تاثیرگذار است. برای رفع این امر می‌توان وام‌های بدون بهره را به آنها معرفی کرد. از جانب دیگر زیاد کردن تعداد دفعات بن غذا و معیشتی نیز می‌تواند آنها را در بهبود زندگیشان یاری کند. بهبود اوضاع خانه‌های معلم ایده خوبی است. رایگان کردن آنها به صورت کامل نیز راهی دیگر برای کاهش فرسودگی شغلی معلمان به حساب می‌آید. در چشم بسیاری از مردم این شغل، شغلی آسان است. از نظر آنها معلمان بیهوده و بیش از نیاز، حقوق و مزایا دریافت می‌کنند. زیرا آنها ایام تعطیل را سر کار نمی‌روند و سه ماه تابستان را تا اندازه بسیاری تعطیل‌اند اما حقوق دریافت می‌کنند. در این هنگام کسی مشغله‌های فکری معلم و کنترل دانش‌آموز در کلاس درس را درک نمی‌کند. این امر و کنایه‌های مردم باعث فرسودگی شغلی معلم در حوزه اجتماعی می‌شود (فتحی و همکاران،۱۴۰۱). نتایج این پژوهش نشان داد که فرسودگی شغلی معلم می‌تواند باعث دلزدگی تحصیلی دانش‌آموزان گردد. دانش‌آموزانی که درس خواندن را وقت تلف کردن می‌دانند و برای عمری که پای تحصیل می‌گذارند دل می‌سوزانند، این‌ها اگر به اجبار نیز راه تحصیل را انتخاب کرده باشند، در میانه راه عقب می‌کشند و ترک تحصیل می‌کنند. به این دانش‌آموزان، مبتلایان دلزدگی تحصیلی، گفته می‌شود. کسانی که حرکت در مسیر تحصیل برایشان از ابتدا ملال‌آور است یا پس از مدتی، ملالت بار می‌شود. همه انسان‌ها در برهه‌هایی از زندگی، نسبت به اطرافشان و هر چه در آن است، بی‌علاقه می‌شوند یعنی از هیچ چیز لذت نمی‌برند و برای انجام هیچ کاری انگیزه ندارند. این همان دلزدگی است؛ روان‌شناسان، آن را یک پدیده روانی می‌دانند که باعث افت عملکرد افراد می‌شود، چه در زندگی شخصی و زناشویی، چه در محیط کار و چه در زندگی تحصیلی. مبتلایان دلزدگی از هر نوع که باشد، چند ویژگی مشترک دارند، این که مضطرب‌اند، افسردگی دارند، احساس تنهایی می‌کنند و چون به بی‌هدفی زندگی باور دارند، بعید نیست به سمت کارهای نادرستی همچون مصرف مواد مخدر کشیده شوند. دانش‌آموزانی که دلزدگی تحصیلی دارند به دلیل اضطراب مداوم، تمرکز کافی ندارند و چون خود را درگیر روزمرگی می‌بینند، حالتی از تنفر و ناسازگاری را تجربه می‌کنند. البته این حالات با همه شدت و حدت در کسانی دیده می‌شود که گرفتار دلزدگی شدید هستند. دلزدگی در نوع خفیفش نمی‌تواند تا این اندازه مختل‌کننده باشد. دلزدگی را می‌توان با این علائم ظاهری شناخت: خمیازه کشیدن، بی‌توجهی و بی‌قراری و همچنین با رفتارهایی مانند غیبت از محل تحصیل، طرح مشکلات در محل تحصیل، کناره‌گیری و سرکشی در محل تحصیل . دلزدگی تحصیلی، بازتاب وضعیت اجتماعی دلایل بی‌رغبتی تحصیلی در جمعیت دانش‌آموزی را می‌توان از چند منظر بررسی کرد، از منظر فردی، از منظر اجتماعی و از ناحیه نظام آموزشی. دانش‌آموزان در طول دوران تحصیل خود همواره به گروه‌های مرجع نگاه می‌کنند و از آنها الگو می‌گیرند. به همین علت وقتی در جامعه با پدیده بیکاری شدید تحصیل کرده‌ها (به عنوان یکی از

گروه‌های مرجع) روبه‌رو هستند، طبیعی است دانش‌آموزی که مشغول تحصیل است، همین آینده را برای خود فرض می‌کند و انگیزه‌هایش برای تحصیل رو به افول می‌رود. زمانی اغلب بیکاران جامعه کسانی بودند که در رشته‌های علوم انسانی تحصیل کرده بودند، اما اکنون این وضع به رشته‌های علوم پایه نیز سرایت کرده که واضح است با دیدن چنین شرایطی، انگیزه‌ها برای تحصیل افت می‌کند و دلزدگی از تحصیل شدت می‌گیرد (محمدزاده و همکاران، ۱۴۰۲). فرسودگی شغلی معلمان با توجه به اهمیت شغل آنها و ارتباط آنها با کودکان و نوجوانان اهمیت ویژه‌ای دارد. فرسودگی بیشترین تاثیر منفی یا اثر کاهشی را بر تعهد سازمانی در سازمان‌های آموزشی دارد. وجود علائم فرسودگی شغلی از میزان کارآمدی و رضایت‌مندی شغلی افراد می‌کاهد و این نقطه آغاز بی‌انگیزگی است. فرسودگی شغلی معلمان با توجه به اهمیت شغل آنها و ارتباط آنها با کودکان و نوجوانان اهمیت ویژه‌ای دارد. تلاش برای کاستن از سطح فرسودگی شغلی معلمان وظیفه عمده مسئولان نظام آموزشی کشور است. در سایر جوامع برای کاهش فرسودگی شغلی، علاوه بر توجه به همه عوامل تلاش می‌شود تا با برقراری یک نظام حقوقی و پاداش مکفی، بها دادن به حضور و فعالیت درگیرانه معلمان در تصمیم‌سازی‌ها و تصمیم‌گیری‌های مربوط به حرفه معلمی و احترام به منزلت معلمی اقدام شود.کم شدن تعهد سازمانی بیشترین تاثیر را در بی‌انگیزگی و فرسودگی شغلی معلمان و کارکنان سازمان‌های آموزشی ایران دارد همچنین کیفیت زندگی کاری و هوش هیجانی نیز بر فرسودگی شغلی موثر هستند.بسیاری از افرادی که در حیطهٔ آموزش مشغول به کارند نشانه‌هایی مانند افزایش سردردهای ناگهانی، استرس در روابط شخصی و حرفه‌ای، افسردگی و کاهش بهره‌وری را تجربه می‌کنند، فرسودگی در میان این افراد، آنها را به سمت تدریس پایین تر از استاندارد، فقدان اشتیاق در پژوهش، کاهش انعطاف‌پذیری و توانایی در روزآمد بودن آموخته‌ها در دنیای حرفه ای و کاهش توانایی‌های مدیریت کلاس سوق می‌دهد. شناسایی عوامل تنش‌زا در معلمان و عواملی که به فرسودگی شغلی میانجامند، موجب می‌شود که روش هایی را برای کنترل و درمان این تنش‌ها به کار بسته شود. بنابراین شناسایی عواملی که به فرسودگی شغلی معلمان در ایران میانجامند، از اهمیتی ویژه برخوردار است(یوسف وند و علوی، ۱۳۹۷).نتایج این پژوهش نشان داد که دانش‌آموزان برای این که اشتیاق نسبت به درس داشته باشند. باید از درس لذت ببرند، به همین خاطر معلم باید بتواند به صورتی لذت بخش، درس را ارائه کند. شوق درونی نسبت به یک فعالیت، به دلیل وجود لذت بخش آن تکلیف است. شوق درونی نسبت به آموزش و یادگیری، در سخن معلمان بزرگ دیده می‌شود. دانش‌آموزان پس از ماه‌ها تلاش به دنبال نتایج امتحانات و یا کنکور خود هستند و آموزش و پرورش بر طبق اصول به برگزاری امتحانات را طبق روال برگزار میکند و والدین با در نظر گرفتن سطح تحصیلی فرزندشان از او انتظار داشته باشند و انتظارات رویایی را کنار بگذارند. اما می‌توانند با کمک به فرزندان خود به آنها کمک کنند یکی از راه‌های ایجاد اشتیاق تحصیلی در دانش‌آموزان، گرفتن معلم خصوصی برای ارتقا تحصیلی است (کاپی، ۲۰۲۱). اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان سازه‌ای است که برای یادگیری بسیار مهم است؛ تاجایی‌که آن را یک عامل مهم یادگیری می‌دانند. اشتیاق تحصیلی به‌میزان انرژی‌ای که یک فراگیر برای انجام کارهای تحصیلی خود صرف می‌کند و نیز میزان اثربخشی و کارایی حاصل‌شده اطلاق می‌شود «اشتیاق تحصیلی» همچنین باعث مشارکت مؤثر در فعالیت‌های مدرسه، شرکت در فعالیت‌های کلاسی، سازگاری با فرهنگ مدرسه و رابطهٔ مناسب با معلمان و سایر دانش‌آموزان می‌شود. اشتیاق تحصیلی را دارای سه بعد می‌دانند.-رفتاری (رفتارهای مثبت، انجام‌دادن تکالیف درسی، مشارکت در فعالیت‌های فوق برنامهٔ درسی مدرسه که برای سازگاری روانی اجتماعی و پیشرفت دانش‌آموز مفیدند)؛ -عاطفی (احساسات، علایق، ادراکات و نگرش‌های دانش‌آموز دربارهٔ مدرسه) و - شناختی (نیروگذاری روان‌شناختی دانش‌آموزان در امر یادگیری و کاربرد راهبردهای خودتنظیمی آن هاست). اشتیاق تحصیلی در پیشرفت تحصیلی، ارتقای تحصیلی دانش آموزان، کاهش رفتارهای پرخطر در مدارس نقش عمده‌ای دارد زیرا تعهد دانش‌آموز در زمینهٔ اهداف آموزشی و درگیر ساختن او را با تکالیف بیشتر می‌کند. دانش‌آموزانی که اشتیاق تحصیلی دارند، توجه و تمرکز بیشتری بر مسائل و موضوعات با هدف یادگیری دارند، به مقررات مدرسه تعهد بیشتری نشان می‌دهند، از انجام رفتارهای ناسازگارانه و نامطلوب اجتناب می‌کنند و در آزمون‌ها عملکرد بهتری دارند. در مقابل،

فقدان اشتیاق به مدرسه پیامدهایی جدی مانند پیشرفت نکردن در مدرسه، تمایل به رفتارهای انحرافی و خطر ترک تحصیل را در پی دارد(نبی زاده چیری، ۱۴۰۲). تاثیر رفتار معلم بر یادگیری دانش‌آموزان از هدف‌های مهم تعلیم و تربیت است و تاثیر رفتار در اشتیاق دانش‌آموزان هم با تغییر رفتار معلمان شکل می‌گیرد. این تغییر رفتار، تاثیر در اشتیاق تحصیلی دانش آموز از معلم خود می‌باشد. تاثیرگذاری معلمان، برروی رفتارهای دانش‌آموزان چه روحی و چه معنوی با نفوذ کلامشان اتفاق می‌افتد و رابطه‌ی معلم و دانش آموز را شکل می‌دهد. آموزش و پرورش می‌تواند نقش مهمی در رفتار معلم‌ها داشته باشد و تاثیر رفتار معلم بر اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان بیشتر افراد موفق، موفقیت‌های خود را مدیون معلم‌های خود می‌دانند. و برخی نیز شکست‌های خود را از برخورد نامناسب معلم‌های خود می‌دانند. برای نفوذ در دانش‌آموزان روش‌های مختلفی هست. با توجه به این موضوع، معلم برای ارتباط برقرار کردن با دانش‌آموزان و نفوذ در آنها باید خود را در سه قسمت تقویت کند. یکی از این قسمت‌ها اخلاقی و تربیتی است. اکثر عامل‌های موثر در این قسمت قرار دارند. به همین دلیل تقویت این قسمت برای نفوذ و تاثیر و پیشرفت دانش‌آموزان و رابطه معلم و دانش آموز بسیار مهم است. برای تقویت این قسمت باید به هر آنچه که در کتاب‌های اخلاقی برای تربیت دانش‌آموزان گفته شده عمل کرد. اخلاق تاثیر بر رفتار دانش‌آموزان را در پیش دارد(فتحی و همکاران، ۱۴۰۱). نتایج این پژوهش نشان داد که رفتار معلم، تاثیر مستقیمی بر اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان دارد. معلمان اول از همه باید سعی کنند علمشان رنگ و بوی خدایی داشته باشد و به اثرات آن بر روی اشتیاق دانش‌آموزان توجه داشته باشند همچنین معلم باید هنگام بیان درس، احاطه کامل بر موضوع داشته باشد و برای آن درس برنامه ریزی کند. در غیر این صورت باعث بی اشتیاقی دانش‌آموزان و جهل معلم می‌شود. معلم باید به علم و دانش خود اهمیت دهد و به آن ارج نهد تا باعث شود. دانش‌آموزان ارزش ذاتی برای او در نظر بگیرند و او بتواند بر اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان تاثیرگذار باشد (امینی، ۱۴۰۰). فنون و مهارت‌های تدریس باعث نفوذ و تاثیرگذاری در رابطه‌ی معلم و دانش‌آموزان می‌گردد. معلم موفق کسی است که در کنار درس به دانش‌آموزان توانایی اداره کلاس را نیز به خوبی داشته باشد. عامل هایی مانند شوخی زیاد و یا بیش از حد به دانش‌آموزان میدان دادن باعث می‌شود که در ذهن دانش‌آموزان تصویری ناپسند و ناتوان از معلم ایجاد شود. همچنین حفظ خونسردی و آرامش می‌تواند تصویری خوب در ذهن دانش‌آموزان ایجاد کند و این باعث رفتارهای دانش‌آموزان می‌گردد. یادگیری دانش‌آموزان تا حد زیادی، به حضور واقعی آنان در کلاس است. به این معنی که در فکر خود غرق نباشند و توجه آنان متمرکز به معلم باشد. برای این کار، معلم باید توانایی ایجاد شور و اشتیاق و یادگیری را ایجاد کند و بدون وجود شور و اشتیاق در وجود خود معلم، نمی‌توان آن به دانش‌آموزان انتقال دهد. بنابراین، اشتیاق معلم به اشتیاق دانش‌آموزان تبدیل می‌شود و می‌تواند از معلم به دانش‌آموزان انتقال یابد.نتایج این پژوهش نشان داد که رفتار خوب معلم باعث کاهش دلزدگی تحصیلی دانش‌آموزان می‌گردد. شوق یادگیری، از ویژگی‌های ذاتی انسان بخصوص کودکان است که سطح کنجکاوی‌شان بالاست، اما این شوق به دلایلی می‌تواند کمرنگ شود یا از بین برود؛ وضعیتی که به آن دلزدگی تحصیلی می‌گویند. واقعیت این است که باید دلزدگی تحصیلی را به محیط ربط داد. اگر محیط آموزشی با نیازهای افراد منطبق باشد یعنی شاد، جذاب و به دور از فشار و رقابت باشد، می‌تواند شوق یادگیری را در افراد بالا ببرد. (این شوق به مرور تبدیل به انگیزه و انگیزه به دلبستگی ختم می‌شود.) حالا اگر چنین نباشد و محیط‌های آموزشی با نیازها و علایق افراد بویژه کودکان و نوجوانان همخوانی نداشته باشد، شوق، انگیزه و در نتیجه دلبستگی ایجاد نمی‌شود. به عبارت دیگر، شوق یادگیری یک انگیزه درونی است و نمی‌توان به اجبار کسی را دلبسته تحصیل کرد، آن هم در کشوری مثل ما که محیط‌های آموزشی جذابیت ندارند. کم نیستند مدارس دولتی ما که به علت تراکم جمعیت و کمی امکانات موجب دلسردی بچه‌ها و حتی معلمان می‌شوند و کم نیستند مدارس غیردولتی که با فشارهای مضاعف و نابجا، جوی مملو از رقابت ایجاد می‌کنند، به طوری که فضای عاطفی در این مدارس بشدت مخدوش می‌شود (سامانی‌فر، ۱۴۰۰).

منابع

[۱] ابراهیمی، مجتبی؛ محمدزاده ادملایی، رجبعلی؛ صادقی، جمال؛ شجاعی، علی اصغر،۱۴۰۲،ویژگی‌های روان سنجی پرسشنامه معلم به عنوان بافت اجتماعی (رفتار معلم در کلاس). فصلنامه مطالعات آموزشی و آموزشگاهی، دوره۱۲، شماره۱.

[۲] اسلامی نژاد، طاهره و محمودآبادی، فرزانه،۱۴۰۲،بررسی تاثیر روش تدریس استقرایی بر اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه اول شهر سیرجان،هفتمین کنفرانس ملی پژوهش‌های نوین در حوزه مشاوره، علوم تربیتی و روانشناسی ایران،تهران.

[۳] بانوج، احمد؛ موسوی، شکوفه،۱۴۰۲،مدل یابی رابطه تاب آوری و شادکامی با رضایت شغلی در معلمان ابتدایی شهر مریوان با نقش واسطه ای فرسودگی شغلی، دومین کنفرانس بین المللی و پنجمین کنفرانس ملی مدیریت، روان شناسی و علوم رفتاری، تهران.

[۴] بنفشه کهنه شهری، نسرین و شرافتمند، سیما،۱۴۰۲، بررسی رابطه عشق به یادگیری و اشتیاق تحصیلی در بین دانش‌آموزان تیز هوش و عادی دوره دوم متوسطه شهرستان سلماس، هشتمین کنفرانس ملی پژوهش‌های نوین در حوزه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی ایران، تهران

[۵] پرزور، پرویز، بابایی، فاطمه، عباسی، مسلم، پیرانی، ذبیح، میکائیلی، اشرف، ۱۳۹۶، اثربخشی آموزش ذهن‌آگاهی با رویکرد اسلامی بر دلزدگی تحصیلی و بهزیستی مدرسه دانش‌آموزان، فصلنامه علمی پژوهشی تدریس پژوهی، سال پنجم، شماره ۴، صص ۱۶-۱.

[۶] پیکانی، حسین، ۱۴۰۲، بررسی روش معادلات ساختاری برای تاثیر نقش مدیریت بحران و ساختار سازمانی بر فرسودگی شغلی در شهرداری اسفراین، بیستمین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در مدیریت، اقتصاد و حسابداری، بابل.

[۷] جعفربیگی، فریده و امیری، شیرزاد،۱۴۰۲، پیش بینی باورهای غیرمنطقی، فرسودگی شغلی و تحمل پریشانی در پرسنل نیروی انتظامی بر اساس سبک مقابله ای در آنها، سیزدهمین کنفرانس ملی حقوق، علوم اجتماعی و انسانی، روانشناسی و مشاوره، شیروان.

[۸] حسینی، سید سجاد؛ حسینی، سید مهدی،۱۴۰۲،بررسی سبک رفتار معلم در کلاس درس از دیدگاه دانش‌آموزان،ششمین همایش ملی تحقیقات میان رشته ای در مدیریت و علوم انسانی، تهران.

[۹] حقدوست، هیلدا، ۱۳۹۸، تعیین عوامل موثر بر دلزدگی تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی از دیدگاه معلمان، متخصصان و دانش‌آموزان، فصلنامه سلامت روان کودک، دوره ششم، شماره ۳.

[۱۰] خاورزمینی، پریوش و یاری قلی، بهبود، ۱۴۰۲، رابطه‌ی میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با اشتیاق تحصیلی وکمک خواهی تحصیلی، هفتمین کنفرانس ملی پژوهش‌های نوین در حوزه مشاوره، علوم تربیتی و روانشناسی ایران، تهران.

[۱۱] دستمرد، مادح و احمدی چگنی، سارا،۱۴۰۱،ارزیابی نقش والدین در دلزدگی و افت تحصیلی دانش‌آموزان با مجازی شدن مدارس دردوران اپیدمی کرونا، پنجمین همایش ملی فناوری‌های نوین در تعلیم و تربیت، روانشناسی و مشاوره ایران، تهران.

[۱۲] رسول زاده، بهزاد و عابد چافی، مرضیه،۱۴۰۲،بررسی نقش سرسختی روانشناختی در پیشبینی دلزدگی تحصیلی دانش‌آموزان، دومین همایش ملی روان درمانی ایران،اردبیل.

[۱۳] ساعدپناه، کیوان؛ قاسمی، محمد و اکبری، حسام و ادیب زاده، امیر و اکبری، حامد،۱۴۰۲، بررسی رابطه بین بار ذهنی کار، فرسودگی شغلی، رضایت شغلی، تاب آوری و اختلالات خواب: پژوهشی در میان پرستاران.

[۱۴] سیدی، میرعلی؛ عیوضی قراباغلو، محدثه؛ حیدرزاده ارباطان، ولی، ۱۴۰۲، اثربخشی درمان مبتنی بر شفقت بر میزان دلزدگی تحصیلی و اضطراب امتحان دانش‌آموزان دختر شهر ایلخچی، دوازدهمین کنفرانس بین المللی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی، تهران.

[۱۵] علی محمدی، نرگس؛ احمدی، گلثوم؛ عرب زینلی، طاهره؛ کرمی، محسن؛ ولی زاده ریک، زهرا،۱۴۰۲، بررسی اهمیت رفتار معلم در یادگیری دانش‌آموزان. پژوهشنامه مطالعات راهبردی در علوم انسانی و اسلامی، دوره: ۴، شماره: ۵۵.

[۱۶] عموپور، علیرضا،۱۴۰۲،بررسی نقش فرسودگی شغلی معلمان بر فرایند یادگیری دانش‌آموزان، دومین کنفرانس بین المللی و پنجمین کنفرانس ملی مدیریت، روان شناسی و علوم رفتاری، تهران.

[۱۷] غضنفری، احمد و درویشی چالشتری، فاطمه،۱۴۰۲، اثربخشی بازی درمانی شناختی-رفتاری بر قلدری، اضطراب جدایی و اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه اول ابتدایی شهرشهرکرد.

[۱۸] فتحی، مهتاب و مرادی، مریم،۱۴۰۱،تبیین نقش رفتار معلم با دانش‌آموزان موثر بر عملکرد تحصیلی آنان،اولین کنفرانس بین المللی و دومین کنفرانس ملی یافته‌های نوین در مدیریت، روان شناسی و حسابداری،تهران.

[۱۹] محمدزاده، امیر؛ علمدار مقدم، سید حسن،۱۴۰۲، بررسی تاثیر رفتار معلم بر یادگیری دانش‌آموزان، هفتمین همایش بین المللی مطالعات دینی، علوم انسانی و اخلاق زیستی در جهان اسلام، تهران.

[۲۰] مرادی، لیلا؛ محتشمی، جمیله؛ ره گوی، ابوالفضل؛ بهزادی، فاطمه،۱۴۰۲، بررسی ارتباط بین فرسودگی شغلی با ناگویی خلقی در پرستاران.نشریه روان پرستاری، دوره۱۱، شماره۲.

[۲۱] مطهری، رقیه،۱۴۰۲،بررسی نقش واسطه ای و تعدیل کننده فرسودگی و احساسات هوش در رابطه بین عدالت سازمانی و رفتار شغلی ناشایست کارکنان شهرداری اسفراین، بیستمین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در مدیریت، اقتصاد و حسابداری، بابل.

[۲۲] موسوی، شکوفه؛ شاهسواری، محمودرضا؛ گل نیا، مائده، ۱۴۰۱، تدوین مدل ساختاری فرسودگی شغلی بر اساس تکنو استرس، با توجه به نقش میانجی ویژگی‌های روان شناختی (تعهد سازمانی و حمایت اجتماعی ادراک شده) بر معلمان در زمان تدریس‌های مجازی دوران شیوع کووید.

[۲۳] نیکان، محمود و آق ارکاکلی، حبیبه و مصلح، مهسا و خسروی زاده، سحر و سیدپور، مهسا،۱۴۰۲،رابطه بین اشتیاق تحصیلی با سرزندگی تحصیلی در بین دانشجویان دانشگاه فرهنگیان گلستان، دومین کنفرانس بین المللی و سومین کنفرانس ملی یافته‌های نوین در مدیریت، روان‌شناسی و حسابداری، تهران

[۲۴] ویسی، مهدی و موسوی نسب، زهرا، ۱۴۰۲، بررسی رفتار معلم بر روی عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی، کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی، علوم آموزشی، حقوق و علوم اجتماعی.

[25] Acee, T.W., Kim, H., Kim, H.J., Kim, J., Chu, H.R., Kim, M., cho, Y., Wicker,F.W.,& The boredom research Group. (2010) Academic boredom in under- and over-challenging situations. Contemporary Educational Psychology, 35,17-27.

[26] Balfanz, R., Herzog, L. and Iver, J. M. (2007). Preventing student disengagement and keeping students on the graduation path in urban middlegrades schools: Early identification and effective interventions. Educational Psychologist, 42(4), 223-235

[27] Belfi, B., Goos, M., De Fraine, B., and Van Damme, J. (2012). The effect of class composition by gender and ability on secondary school students' school well-being and academic self-concept: A literature review. Educational Research Review, 6, 62-74.

[28] Bouchey, H. A. , Shoulberg, E. K., Jodl, K. A. and Eccles, J. S. (2010). Longitudinal links between older sibling features and younger siblings' academic adjustment during early adolescence. Journal of Educational Psychology, 102, 197-211.

[29] Cappe, E., Poirier, N., Engelberg, A., & Boujut, E. (2021). Comparison of teachers in France and in Quebec working with autistic students: Self-efficacy, stress, social support, coping, and burnout. Teaching and Teacher Education, 98, 103244.

[30] Chang, C. , Tseng, C. , Chen, H. and Hsieh, T. (2020). Moderating Effect of Playfulness on the Correlation between Optimism and Creativity of New Immigrant Schoolchildren in Taiwan. Creative Education, 11, 1357-1374. doi: 10.4236/ce.2020.118100.

[31] Eroglu, S. and Bektas, O. (2022). The Effect of STEM Applications on the Scientific Creativity of 9th-Grade Students. Journal of Education in Science. Environment and Health, 8(1), 17-36.

[32] Gerber, M., Brand, R., Antoniewicz, F., Isoard-Gautheur, S., Gustafsson, H., Bianchi, R., ... & Ludyga, S. (2019). Implicit and explicit attitudes towards sport among young elite athletes with high versus low burnout symptoms. Journal of sports sciences, 37(14), 1673-1680.

[33] Gerber, M., Schilling, R., Colledge, F., Ludyga, S., Pühse, U., & Brand, S. (2019). More than a simple pastime? The potential of physical activity to moderate the relationship between occupational stress and burnout symptoms. International Journal of Stress Management.

[34] Gillies, R. M., & Rafter, M. (2020). Using visual, embodied, and language representations to teach the 5E instructional model of inquiry science. Teaching and Teacher Education, 87, 102-159.

[35] Greco, G. (2020). Effects of combined exercise training on work-related burnout symptoms and psychological stress in the helping professionals. Journal of Human Sport and Exercise, in press

[36] Magsalay, R. J. M., Luna, C. A. and Tan, R. G. (2019). Comparing the Effect of Explicit Mathematics Instruction with Rigorous Mathematical Thinking Approach and 5E's Instructional Model on Students' Mathematics Achievement. American Journal of Educational Research, 7(6), 402-406.

[37] Sacker, A., Schoon, I., & Bartley, M. (2002). Social inequality in educational achievement and psychosocial adjustment throughout childhood: magnitude and mechanisms. Social science & medicine, 55(5), 863-880.

[38] Salmela-Aro, K. and Upadyaya, K. (2014). School burnout and engagement in the context of demands–resources model. British Journal of Educational Psychology, 84(1), 137-151.